भर्त्ता ब्रह्मण्यः कीर्तिवर्द्धनः" मार्कण्डेय उवाच "इन्द्रस्तस्य वचःश्रुत्वा दुःखितोऽचिन्तयद्भृशम्। अस्या देव्याः पतिर्नास्ति यादृशं संप्रभाषते"। इत्युपक्रमे ब्रह्मण उपदेशेन स्कन्दस्य तत्पतित्वावधारणे स्कन्दोत्पत्तिमुपवर्ण्योक्तं "सस्मार तां देवसेनां या सा तेन विमोक्षिता। अयं तस्याः पतिर्नूनं विहितो ब्रह्मणा स्वयम्। इति चिन्त्यानयामास देवसेनामलङ्कृताम्। स्कन्दं प्रोवाच बलभिदियं कन्या सुरोत्तम!। अजाते त्वयि निर्दिष्टा तव पत्नी स्वयम्भुवा। तस्मात्त्वमस्या विधिवत् पाणिं मन्त्रपुरस्कृतम्। गृहाण दक्षिणं देव्या पाणिना पद्मवर्चसा। एवमुक्तः स जग्राह तस्याः पाणिं यथाविधि। बृहस्पतिर्मन्त्रविद्धि जजाप च जुहाव च। एवं स्कन्दस्य महिषीं देवसेनां विदुर्जनाः। षष्ठीं यां ब्राह्मणाः प्राहुर्लक्ष्मीमासां सुखप्रदाम्। सिनीवालीं कुहूञ्चैव सद्वृत्तिमपराजिताम्। यदा स्कन्दः पतिर्लब्धः शाश्वतो देवसेनया। तदा तमाश्रयल्लक्ष्मीः स्वयं देवी शरीरिणी। श्रीजुष्टः पञ्चमीं स्कन्दस्तस्माच्छ्रीपञ्चमी स्मृता। षष्ठ्यां कृतार्थोऽभूद्यस्मात्तस्मात् षष्ठी महातिथिः" भा०व० २२८अ०।

देवसेनापति पु० ६त०। कार्त्तिकेये शब्दार्थ०। तस्य तत्पतित्वकथा देवसेनाशब्दे दृश्या "देवसेनापतिः स्कन्दो मातरो लोकमातरः" यजमानाभिषेकमन्त्रः।

देवस्थान पु० देवानां स्थानमिव स्थानमस्य। ऋषिभेदे "द्वैपायनो नारदश्च देवलश्च महानृषिः। देवस्थानश्च कण्वश्च तेषां शिष्याश्च सत्तमाः" भा०शा०१अ०। ६त०। २स्वर्गे न०।

देवस्यत्वक पु० देवस्यत्वेति आद्यशब्दोऽस्त्यत्रानुवाके अध्याये वा गोषदा० वुन्। देवस्यत्वेत्याद्यप्रतीकयुक्ते अध्याये अनुवाके च।

देवस्व न० ६त०। देवप्रतिमार्थमुत्सृष्टे धने। "ब्रह्मस्वञ्च गुरोर्द्रव्यं देवस्वञ्च हरेत्तु यः। कन्यां ददाति शुल्केन स प्रेतो जायते मृतः" भा० पञ्चप्रेतोपाख्याने "देवस्वं ब्राह्मणस्वं च लोभेनोपहिनस्ति यः" मनुः "यद्धनं यज्ञशीलानां देवस्वं तद्विदुर्बुधाः" मनूक्ते ३यज्ञशीलधने च। [चित्सद्देवहविः" यजु० ६।१०

देवहविस् न० ६त०। पशौ "आपो देवीः स्वदन्तु स्वात्तं

देवहव्य पु० देवाय हव्यं यस्य। ऋषिभेदे "संवर्त्तो देवहव्यश्च विष्वक्सेनश्च वीर्यवान्" भा०स०७अ०शक्रसभ्योक्तौ।

देवहित त्रि० ६त०। १देवानां हिते ३त०। २देवैः स्थापिते च "नाना हि वा देवहितं सदस्कृतम्" यजु० १९।७

देवहू स्त्री देवाह्वयन्तेऽत्र ह्वे—सम्प०भावे क्विप्, कर्त्तरि वा क्विप्। १देवाह्वाने "देवहूर्यज आ च वक्षत्" यजु० १८।६२। २देवाह्वानकर्त्तरि त्रि० "यक्ष्मा हि देवहूतमाँ अश्वाँ अग्ने रथीरिव" ऋ० ८।४।१।४ ३यज्ञार्थे व्रीहिपूर्णे शकटे च "पप्रितमं जुष्टतमं देवहूतमम्" यजु० १।८ देवानामतिशयेनाह्वाय यज्ञार्थं व्रीहिपूर्णं शकटं दृष्ट्वा देवा आहूता इव शीघ्रमागच्छन्ति" वेददी०। ४वामकर्णे "आपणो व्यवहारोऽत्र चित्रमन्धो बहूदनम्। पितृहूर्दक्षिणः कर्णः उत्तरो देवहूः स्मृतः" भाग०४।२९।१३। ५ऋषिभेदे ततः गर्गा० यञ्। दैवहव्य तदपत्ये पुंस्त्री०

देवहूति स्त्री स्वायम्भुवमनोर्मध्यमायां कन्यायाम् "यस्तु तत्र पुमान् सोऽभून्मनुः स्वायम्भुवः स्वराट्। स्त्रीयासीत् शतरूपाख्या महिष्यस्य महात्मनः। तदा मिथुनधर्मेण प्रजा ह्येधांबभूविरे। स चापि शतरूपायां पञ्चापत्यान्यजीजनत्। प्रियव्रतोत्तानपादौ तिस्रः कन्याश्च भारत!। आकूतिर्देवहूतिश्च प्रसूतिरिति सत्तम!। आकूतिं रुचये प्रादात् कर्दमाय तु मध्यमाम्" भाग० ३।१२।३८ सा च कपिलरूपस्य भगवतोमाता यथाह तत्रैव

"जज्ञे च कर्दमगृहे द्विज! देवहूत्यां स्त्रीभिः समं नवभिरात्मगतिं स्वमात्रे। ऊचे यमात्मशमलं गुणसङ्गपङ्कमस्मिन् विधूय कपिलस्य गतिं प्रपेदे" भाग०२।३।४ तदुपदेशप्रकारश्च कपिलशब्दे भागवतवाक्योक्तः १६६३ पृष्ठादौ दर्शितः।

देवहूय पु० देवा हूयन्तेऽसुरैः यत्र आधारे बा० क्यप्। १देवासुरसंग्रामे "स्पर्द्धन्ते वा उ देवहूये" ऋ०७।८५।२। भावे क्यप्। २देवानामाह्वाने न० "ते वा एत ऋतवः। देवाः पितरः समो हैव विद्वान्देवाः पितरः इति ह्वयत्याहास्य देवा देवहूयं गच्छन्त्या पितरः पितृहूयमवन्ति हैनं देवा देवहूयेऽवन्ति पितरः पितृहूये य एवं विद्वान् देवाः पितर इति ह्वयति" शत०ब्रा०२।१।३।२ "ऋत्वादीनां देवपित्रात्मनां द्वेधा विभागमाह वसन्त इत्युपक्रम्य य एवमृतूनां देवत्वं पितृत्वं च विद्वांस्तानृतून् देवाः पितर इति ह्वयति व्यवहरेत् अस्याह्वातुः